

Розділ 1

Одного разу, ще за часів, коли я був вразливим юнаком, батько дав мені пораду, яку я запам'ятав на все життя. «Щоразу, коли тобі спадає на думку засудити когось, – сказав він мені, – пам'ятай, що не всім пощастило народитися з тими ж перевагами, з якими народився ти».

Більше він нічого не додав, але ми завжди були надзвичайно стриманими в спілкуванні, і я зрозумів, що його слова несли в собі набагато більше прихованого сенсу. Ось звідки я навчився втримуватися від будь-яких оцінювальних суджень, завдяки чому мав можливість відкривати для себе багатьох цікавих особистостей, а ще частіше ставав жертвою бувалих зануд. Хворобливий інтелект швидко помічає цю поблажливість у звичайній нормальній людині та поспішає будь-що за неї зачепитися; ще в університеті мене несправедливо звинувачували в політичному інтриганстві, оскільки найбільш відлюдкуваті й замкнені юнаки добровільно посвячували мене у свої потаємні печалі та муки. Більшість цих зізнань були отримані волею-неволею: скільки разів, помітивши ознаки того, що на обрії мерехтить інтимне одкровення, я прикидався сонним, позіхав, удавав, що чимось заклопотаний або набував жартівливо-легковажного вигляду. Адже особисті драми молодих людей – принаймні ті мовні засоби, якими вони про них хвалилися – зазвичай були настільки ж банальні, наскільки старанно завуальовані. Така стриманість оцінювання інших – запорука нескінченної надії. Щоправда, я досі боюся прогавити щось цікаве, якщо забуду залишити свої судження із собою. І я, згадуючи зарозуміле припущення батька, так само зарозуміло повторюю: відчуття основних правил доброго тону та фундаментальних пристойностей нерівномірно розподіляються вже від народження.

Натепер, похвалившись таким чином своєю поблажливістю, я усвідомлюю, що вона має межі. Поведінка людини може ґрунтуватися хоч на твердій породі, хоч на багnistій трясовині, але якоїсь миті мені стає байдуже, на чому вона там ґрунтується.

Минулої осені, повернувшись зі сходу, я відчув, що хочу, аби світ тепер завжди носив форму та, як усі військові, мав тягар якоїсь моральної відповідальності. Я не потребував більше розгульних екскурсій приватними коридорами, які вели до людських розумів і дозволяли зазирати в серця. Єдиним винятком був Гетсбі, чоловік, який подарував своє ім'я цій книжці. Гетсбі, який, здавалося, уособлював усе, до чого я відчував безпристрасне презирство. Якщо оцінювати особистість за її здатністю проявляти себе, то в цьому чоловікові було щось справді надзвичайно величне, якась підвищена чутливість до життєвих дарунків, наче він був однією з тих складних машин, які реєструють найменші земні коливання й землетруси ще за десятки тисяч кілометрів. Здатність ця не мала нічого спільного з тією млявою вразливістю, яку заведено з гідністю називати «творчим складом характеру»; у Гетсбі це було виняткове вміння безнадійно сподіватися. Я ніколи ще не зустрічав у людях таку романтичну відкритість до світу й навряд чи коли-небудь зустріну знову. Ні, усе ж таки Гетсбі зрештою себе виправдав, і проблема була не в ньому, а в тому, що його переслідувало, — той мерзенний ядучий пил, що здійснюється вслід за його мріями, і який тимчасово позбавив мене інтересу до марних людських страждань і короткочасних чоловічих радощів.

* * *

Сім'я моя вже три покоління поспіль складалася з доволі видатних і заможних людей, які оселилися на середньому заході. Карравей — це щось на кшталт клану, походження якого ми відстежуємо аж до герцогів Баклу, хоча фактичним засновником роду й був брат мого діда. Він приїхав сюди в п'ятдесят першому році, знайшов когось, щоб відправити на Громадянську війну замість себе, і розпочав пов'язаний із торгівлею металевими виробами гуртовий бізнес, яким мій батько займається по сьогодні.

Я ніколи не бачив цього свого двоюрідного діда, але можу припустити, що схожий на нього зовнішністю, особливо з огляду на досить похмурий портрет, який висить у батьковому

кабінеті. Я закінчив Нью-Гейвен у 1915 році, рівно через чверть століття після батька, а за деякий час взяв участь у Великій світовій війні, якою заведено називати запізнилу міграцію тевтонських племен. Військове життя настільки мене захопило, що після повернення додому я вже не міг знайти собі спокій і всидіти на місці. Рідні краї здавалися вже не бурхливим центром усесвіту, а радше його обшарпаним задвірком, тому зрештою я вирішив поїхати на Схід і зануритись у вивчення кредитної справи. Усі мої знайомі тепер займалися облігаціями, і я сподівався, що ця справа зможе прогнати ще одного холостяка. Усі мої незлічені тітки й дядьки обговорювали це питання так діловито, наче обирали мені початкову школу, і зрештою рішуче й дуже поважно постановили: «Чому б і ні...» Батько погодився фінансувати мене протягом року, і ось, після кількох переріпків навесні 1922 року я приїхав на Схід, як гадав, назавжди.

Розумним рішенням було б знайти апартаменти в самому місті, але то була тепла пора року, та і я щойно прибув із країв широким зеленим галявин і тінистих дерев, тож легко погодився, коли молодий товариш по службі запропонував мені оселитися разом десь у передмісті. Він підшукав будинок — побите не годую та наче картонне бунгало за вісімдесят доларів на місяць, але останньої хвилини фірма наказала йому їхати до Вашингтона у відрядження, тож я відправився туди один. Навіть завів пса — принаймні на декілька днів, доки той не втік — купив старий «додж» і найняв покоївкою фінку, яка застеляла мені ліжко, готувала сніданок і бурмотіла собі під ніс якісь фінські народні мудрості над електричною плитою.

Я не встиг сповнитися почуттям самотності, тому що одного ранку якийсь чоловік, що, певно, щойно приїхав, зупинив мене на дорозі.

— Не підкажете, як потрапити до містечка Вест-Егг? — безпорадно запитав він.

Я йому пояснив. І коли продовжив свій шлях, самотність зникла, як і не було. Я став справжнім гідом, першовідкривачем і первісним поселенцем. Отак ненароком цей перехожий наділив мене відчуттям, ніби я вже закоренілий місцевий.

І ось, дивлячись на сонце й листя, що буяло яро, ніби в кіно, я віднайшов переконання, яке завжди повертається цією порою: влітку життя починається наново.

Стільки в мене було книг для читання, стільки життєдайних сил можна було почерпнути з молоденького свіжого вітерця. Я купив з десяток томів про банківську справу, кредити й інвестиційні цінні папери, і всі вони рівненько стояли на моїй полиці, виблискуючи червоними із золотим корінцями, наче монетки, щойно привезені з монетного двору. Здавалося, вони обіцяли розкрити мені іскрометні таємниці, якими володіли лише Мідас, Морган і Меценат. Крім того, я мав твердий намір прочитати багато інших книжок. В університеті я був досить начитаним, навіть писав серію доволі величавих і промовистих передовиць для «Ельських вістей» протягом року, і тепер збирався повернутися до цього у своєму новому житті та знову стати найвужчим фахівцем на цій ниві, як-то кажуть, «людиною широких поглядів». І це не гра слів, а один із тих життєвих парадоксів, коли сторонній спостерігач отримує можливість зазирнути за завісу нашого існування та побачити деякі його приховані подробиці.

Волею випадку мені довелося винаймати будинок в одному з найдивакуватіших куточків Північної Америки. На видовженому, укритому буйною рослинністю острові, розташованому на схід від Нью-Йорка, серед природних особливостей якого були два незвичні геологічні утворення. Приблизно за двадцять миль від міста на околицях протоки Лонг-Айленд, одного з найжвавіших водних шляхів у Західній півкулі, у воду врзалися два майже ідентичних миси, розділені лише вузькою бухтою. Вони не були такими ідеальними овалами, як славнозвісне яйце в історії про Колумба; радше трохи сплюснулися біля основи, але лишалися настільки схожими за обрисами та розмірами, що, певно, були джерелом постійної плутанини для чайок, що пролітали над ними. У той самий час для всіх безкрилих істот більш розумним феноменом була їхня несхожість у всьому, за винятком форми та розміру.

Я оселився у Вест-Егг, менш престижному з двох, хоча це визначення не передає всієї його дивної та навіть трохи похмурої

різноманітності. Мій невеликий будинок стояв на самому краю мису, приблизно за пів сотні метрів від берега, між двома розкішними віллами, за які платять по дванадцять-п'ятнадцять тисяч доларів за сезон. Мене особливо вражала вілла праворуч, яка нагадувала один з готелів-де-віль у Нормандії: з кутовою вежею, нову кладку якої ледь прикривав молодий плющ; із мармуровим басейном і садом площею понад сорок акрів. Я знав, що ця садиба належить Гетсбі, точніше, людині, на прізвище Гетсбі, і це, власне, було все, що я про нього знав. Мій будинок, хоч і здавався зайвим серед цієї розкоші, був настільки малим, що його ніхто не помічав, тому, окрім моря, я міг насолоджуватися краєвидом на частину чужого саду та приємною думкою про сусідство з багатіями – усе це лише за вісімдесят доларів на місяць.

На протилежному боці мису сяяли білі палаци престижного Іст-Егга, і, якщо задуматися, історія того літа почалася з вечора, коли я сів у свій Додж і вирушив через бухту до Б'юкененів. Дейзі Б'юкенен була моєю троюрідною сестрою, а її чоловіка Тома я знав ще з університетських часів. Одного разу, невдовзі після війни, я провів у них два дні в Чикаго.

Її чоловік володів видатними фізичними якостями та був відомий у Нью-Гейвені як найкращий лівий нападник за всю історію футболу. Він належав до того типу молодих людей, які досягають вершини у своєму житті вже до двадцяти одного року, і потім, що б вони не робили, усе, здається, іде лише на спад. Його батьки були надзвичайно заможними, а його звичка марнувати гроші викликала критику ще під час навчання в університеті. Коли він вирішив переїхати з Чикаго на Схід, то зробив це з розмахом, який справді вражав: наприклад, привіз із Лейк-Форест цілу стайню поні для гри в поло. Важко було уявити, що хтось із мого покоління може мати стільки грошей, щоб утнути таке.

Я не був упевнений, що спонукало їх переїхати на Схід. Вони рік провели у Франції без особливих на те причин, потім довго подорожували тут і там, щоб грати в поло з іншими багатіями та насолоджуватися своїм багатством. Тепер вони вирішили

облаштуватися на одному місці, про що Дейзі повідомила мене телефоном. У це слабко вірилося: я не міг знати, що діється в душі Дейзі, але мені здавалося, що Том усе життя буде подорожувати з місця на місце у відчайній гонитві за тим гострим відчуттям, яким він проймався під час футбольних матчів.

Тож теплого, але вітряного вечора я вирушив до Іст-Егга, щоб відвідати двох старих друзів, яких, відверто кажучи, майже не знав. Їхній будинок виявився навіть вишуканішим, ніж я собі уявляв: бадьорий червоно-білий маєток у стилі південної колоніальної архітектури, повернутий до протоки. Зелений газон простягався майже від самої води, тягнучись до будинку на пів кілометра між квітковими клумбами та доріжками з цегляної крихти й, перескочивши через сонячний годинник, підіймався стіною, обвиваючись виноградними лозами. Фасад будинку прикрашали високі двостулкові вікна, які тяглися по всій його довжині; зараз вони виблискували золотом, розчинені для теплового вечірнього берегового вітру. Том Б'юкенен у костюмі для верхової їзди стояв у дверях, широко розставивши ноги.

Том змінився з часів нашого навчання в Нью-Гейвені. Тепер це був кремезний тридцятирічний блондин із чітко окресленими вустами й досить зверхніми манерами. Але головне, що впало в очі, — це його погляд: блискучий і зухвалий, який створював враження, ніби Том завжди готовий зробити крок назустріч будь-якому виклику. Навіть трохи жіночна елегантність костюма для верхової їзди не приховувала його фізичної сили; здавалося, що литкам було тісно в глянцевих чоботах, і шнурівка ось-ось лусне, а від найменшого поруху плеча під тонкою тканиною напружувалися міцні м'язи. Його тіло було сповнене потужної, неприкритої сили.

Том говорив різким, хрипливатим тенором, який підкреслював його імпульсивний характер. У голосі завжди звучала нотка зневажливої поблажливості, навіть у розмові з тими, кого він вважав друзями. Саме через це багато хто в Нью-Гейвені не міг його терпіти.

Том ніби казав: «Не думайте, що моя думка — остання інстанція тільки тому, що я сильніший і більш мужній за вас».

На старших курсах ми належали до одного студентського товариства, і хоча між нами не було справжньої дружби, здавалося, що я йому подобаюся, і Том у свій, трохи різкий і нелюдимий спосіб, намагався сподобатися мені.

Ми трохи поговорили на ганку, залитому вечірнім сонцем.

— Непогане місце я собі знайшов, — сказав він, розглядаючи краєвид навколо з неспокойним блиском в очах.

Легенько натискаючи на моє плече, щоб повернути мене, Том широким жестом обвів панораму, яка відкривалася з ганку, включно з італійським садом, розташованим уступами, пів акра ароматних троянд і моторну яхту, що погойдувалася на прибої.

— Маєток належав Демейну, нафтовику, — сказав він ввічливо, але наполегливо повертаючи мене до дверей. — Ну, ходімо.

Ми пройшли через просторий хол й опинилися в кімнаті, залитій ніжним рожевим світлом, яке м'яко трималося на стінах завдяки великим французьким вікнам з обох боків. Відчинені вікна впускали зелень, яка ніби намагалася проникнути всередину. Легкий вітер грався в кімнаті, ворущачи завіси, що тріпотіли, мов бліді стяги: то затягувалися всередину, то вибивалися назовні, то підіймалися до самої стелі, нагадуючи весільний торт із мереживною глазур'ю. Зрештою, вони лягли на винно-червоний килим, створюючи тінь, схожу на морську хвилю.

Єдиним нерухомим об'єктом у кімнаті був великий диван, на якому розташувалися дві молоді жінки, немов на прив'язаній повітряній кулі. Їхні білі сукні тріпотіли та колихалися, ніби вони щойно опустилися після стрімкого польоту по будинку. Я деякий час стояв, мимоволі прислухаючись до майоріння завіс і скрипу картини на стіні. Потім пролунав звук — Том Б'юкенен зачинив вікна з одного боку, і вітер, потрапивши в пастку, затих, а завіси, килим і дві жінки на софі поволі приземлилися та завмерли.

Молодша з двох жінок була мені незнайома. Вона лежала, витягнувшись на своєму кінці дивана, нерухома, злегка закинувши голову, ніби намагаючись утримати щось крихке, що балансувало на її підборідді. Можливо, вона помітила мене краєчком